

[Θέματα ιστορίας της ελληνικής γλώσσας]

Γλώσσα και Γραφή

Μαρία Καραλή

Daniels, P. 1996.

Decipherment

3ο μέρος του *The World's Writing Systems*, επιμ. P. Daniels & W. Bright, Νέα Υόρκη & Οξφόρδη: Oxford University Press, σελ.140, 142-143.

© Oxford University Press

Παρ' όλα αυτά, σχεδόν κάθε αρχαίο σύστημα γραφής που η ερμηνεία του θεωρείται σήμερα δεδομένη, κάποτε διαβάστηκε για πρώτη φορά και εκείνες οι πρώτες αναγνώσεις έπρεπε να υποστηριχτούν και να υποβληθούν σε λεπτομερή επιστημονικό έλεγχο, κριτική και σε αναίρεση ή αποδοχή. Οι αρχικές εκδόσεις αναγκαστικά απευθύνονταν στην πολύ μικρή κοινότητα των λογίων της εποχής οι οποίοι ήταν ικανοί να τις αξιολογήσουν· βρίσκονται σε επιστημονικά περιοδικά περιορισμένης κυκλοφορίας και κάποιιοι από τους σχετικούς τόμους φαίνεται ότι έχουν πάνω από έναν αιώνα να ανοιχτούν. Κάθε γενιά έχει την υποχρέωση να θυμάται τη συνεισφορά των προγόνων της, ιδιαίτερα όταν οι μετέπειτα γενιές άφησαν τα επιτεύγματα και ακόμη και τα ονόματα των προγόνων εκείνων να πέσουν στην αφάνεια.

[...]

Διαδικασίες στην αποκρυπτογράφηση

Ίσως επί του παρόντος φανεί περιττό να τονίσουμε ότι η μοναδική σημαντική προϋπόθεση για μια αποκρυπτογράφηση είναι τα *ακριβή αντίγραφα* των υπό μελέτη επιγραφών. Στις μέρες μας, όλοι γνωρίζουν καλά την φωτογραφική τέχνη αλλά κατά τη διάρκεια 250 ετών μετά το 1600, όταν η επιστημονική μελέτη των αρχαιοτήτων αιχμαλώτισε τη φαντασία της Ευρώπης, μόνο το μάτι και το χέρι του καλλιτέχνη μπορούσε να καταγράψει τα υλικά, και η έκδοσή τους εμπεριείχε το επιπλέον στάδιο της αναπαραγωγής του σχεδίου από κάποιον χαράκτη ή αργότερα από λιθογράφο. Η διαδικασία ήταν υποκειμενική με αποτέλεσμα να παρέχονται εξαιρετικά αποκλίνουσες αποδόσεις της ίδιας επιγραφής (βλέπε παραδείγματα στο Daniels 1988).

Ένα προκαταρκτικό βήμα στην αποκρυπτογράφηση μιας άγνωστης γραφής είναι η σύνταξη καταλόγου όλων των φαινομενικά διαφορετικών χαρακτήρων που υπάρχουν στα κείμενα και η προσπάθεια εντοπισμού των θεμιτών παραλλαγών που μπορεί να υποστεί ο κάθε χαρακτήρας. Ο *αριθμός* των διαφορετικών χαρακτήρων μπορεί είναι ένδειξη για το είδος της εμπλεκόμενης γραφής. Ένας μικρός αριθμός, περίπου 30, συνιστά συμφωνικό σύστημα (abjad) ή ένα αλφάβητο. Μεγαλύτερη ποικιλία, γύρω στους 100, συνιστά συλλαβάριο ή σύστημα abugida, και αρκετές εκατοντάδες ή περισσότεροι ένα λογοσυλλαβάριο (ή ένα λογογραφικό σύστημα - αν και καμιά καθαρά λογογραφική γραφή, αν πράγματι υπήρξε ποτέ κάτι τέτοιο, δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί).

Στη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην αποκρυπτογράφηση και στην κλασική φιλολογική μελέτη βρίσκονται περιπτώσεις όπου μια φαινομενικά μη αναγνώσιμη γραφή, με την προσεκτική εξέταση του καταλόγου των χαρακτήρων, αποδεικνύεται *ποικιλία* κάποιας γνωστής γραφής. Αυτό έχει συμβεί με αρκετούς απογόνους της σημιτικής γραφής.

Σχεδόν όλες οι πετυχημένες αποκρυπτογραφήσεις χρησιμοποίησαν μια γλώσσα που ήταν *οικεία* ή πολύ παρόμοια με κάποια γνωστή γλώσσα. Εφόσον απομονωμένες γλώσσες όπως η σουμεριακή και η ετρουσκική διατηρούνται σε γραφές που ήδη μπορούν να διαβαστούν, είναι διαθέσιμες για ερμηνεία. Ωστόσο, τα ψευδο-ιερογλυφικά της Βίβλου για παράδειγμα, προφανώς δεν θα αποκρυπτογραφηθούν αν δεν προκύψει

καινούριο υλικό.

Η *κατανομητική ανάλυση* βοηθά στον καθορισμό της πιθανής ταυτότητας της άγνωστης γλώσσας: Υπάρχουν κάποια σημεία που εμφανίζονται συχνά στην αρχή ή στο τέλος των λέξεων; Υπάρχουν πρότυπα υποκατάστασης που παραπέμπουν σε πρότυπα γραμματικής κλίσης;

Τα *κύρια ονόματα* έχουν αποδειχτεί τα πιο χρήσιμα γλωσσικά στοιχεία για την αποκρυπτογράφηση. Αυτά είναι συνήθως γνωστά από ιστορικές περιγραφές που διατηρήθηκαν από γειτονικούς λαούς με τους οποίους οι άγνωστοι λαοί βρέθηκαν σε αλληλεπίδραση.

Συνολικά, ωστόσο, το πιο χρήσιμο εργαλείο είναι μια δίγλωσση επιγραφή. Μερικές φορές οι αρχαίοι μονάρχες καταχωρούσαν περιγραφές των ένδοξων κατορθωμάτων τους ή αναθηματικές επιγραφές ή άλλα σημαντικά ζητήματα στη γλώσσα της αυτοκρατορικής διοίκησης καθώς επίσης και σε τοπικές γλώσσες. Όταν κείμενα παρόμοιου μήκους με διαφορετική γραφή καταχωρούνται στην ίδια επιγραφή, είναι ασφαλέστερο, συνήθως, να υποθέσουμε ότι εκφράζουν το ίδιο περιεχόμενο. Αν μπορέσει να διαβαστεί μια από τις παράλληλες εκδοχές, μπορούμε να συναγάγουμε το περιεχόμενο της άλλης μαζί με τη μορφή στην οποία εκφράζεται.

Δυστυχώς, οι αναγνώσιμες δίγλωσσες επιγραφές δεν είναι και πολύ συνηθισμένες. Πολύ πιο συχνά τα κείμενα εμφανίζονται σε μια μόνο γλώσσα. Σπάνια θα συναντήσουμε επιγραφές με παράλληλα κείμενα γραμμένα σε περισσότερες από μία άγνωστες γραφές. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η εφευρετικότητα του επιστήμονα καλείται να ανακαλύψει κάποιο εξωτερικό γλωσσικό αντικείμενο που θα μπορούσε εύλογα να αναπαρίσταται στο μη αναγνώσιμο κείμενο. Ένα τέτοιο υποτιθέμενο παράλληλο κείμενο μπορούμε να το αποκαλέσουμε *εικονικό δίγλωσσο*. Η ατυχής επιλογή ενός εικονικού δίγλωσσου είναι αυτό που συνήθως καταδικάζει σε αποτυχία μια αποκρυπτογράφηση -παρ' όλα αυτά είναι ασυνήθιστα δύσκολο να αποσυνδέσεις έναν ακατάλληλο αποκρυπτογράφο από ένα λανθασμένο εικονικό δίγλωσσο.

Μετάφραση Έφη Μπουρουτζή